

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerde Harita Becerileri

Map Skills On Images And Texts In Social Sciences Course Books

Bülent AKSOY

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D.
baksoy28@yahoo.com

Ömer Faruk SÖNMEZ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim
Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler
Eğitimi A.B.D.
sonmez.omerfaruk@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmada, ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında (metin-görsel) yer alan harita becerilerine yer verilme düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem olarak 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılarak betimsel istatistikten yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde %30 oran ile konum ve koordinat belirleme becerisi en fazla yer alan beceri iken, sembollerini anlama ve yorumlama becerisi %5 oran ile en az yer alan beceridir. Yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde %37 oran ile harita okuma ve yorumlama becerisi en fazla yer alan beceri, sembollerini anlama ve yorumlama becerisi ile ölçek kullanma becerisi ise %10 oran ile en az yer alan beceriler olarak belirlenmiştir. İlköğretim altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde %37 oran ile konum ve koordinat belirleme becerisi en fazla yer alan beceri, uzaklık ölçme becerisi ise %1'lik oran ile kitaptaki görsellerde en az yer alan beceri olmuştur. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde ise %34 oran ile harita okuma ve yorumlama becerisi ilk sırada yer alırken, uzaklık ölçme becerisinin görsellerde hiç yer almadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler ders kitabı , harita becerileri

ABSTRACT

In this study, there has been tried to determine the rate of including map skills in elementary education secondary stage social sciences course books (text-images). The research has been carried out on screening model. In the research, 6th and 7th grade social sciences course books have been analyzed as samples. For data analysis, descriptive statistics has been benefited performing content analysis. According to the research results, whereas position and coordination determining skill has been the one that takes the most place with 30% rate in 6th grade social sciences course book, the skill of understanding and interpreting the symbols takes the least place with 5% rate. There has been determined that whereas position and coordination determining skill has been the one that takes the most place with 37% rate in 7th grade social sciences course book, the skills of understanding and interpreting the symbols and using scale takes the least place with 10% rate. Whereas position and coordination determining skill has been the one that takes the most place in the images of elementary education sixth grade social sciences course book with 37% rate, the skill of distance measuring is the one that takes the least place with 1% rate. There has been determined that whereas the skill of map

reading and interpreting takes place on the top with 34% rate on images of the elementary education seventh grade social sciences course book, distance measuring skill has no place on images.

Keywords: Social sciences, social sciences course book, map skills

Giriş

Ders kitapları öğrenme-öğretme etkinliklerini belirleyen başlı başına bir öğrenme ve öğretme ortamıdır. Öğretim programı çerçevesinde kazanım alanlarından sapmaların engellenmesi, öğrencinin neler öğreneceği, öğretmenin neler öğreteceği hususunda önemli bir belirleyici konumundadır. Ülkemizde ders kitaplarının sınıf içinde en fazla kullanılan ders aracı olmasından dolayı ders kitaplarının hazırlanışında daha dikkatli olunmalıdır. Öğretim ve eğitim süreçleri içerisinde çok eski bir kullanım yeri olan kitapların öğretimin kalitesini büyük ölçüde etkileyen araç olmasına karşın, ülkemizde öğretmenler ve öğrenciler tarafından verimli bir şekilde kullanıldığını söylemek oldukça zordur. Bu durumun oluşmasında müfredat, öğretim kurumları, öğretmen kadar kitabın özellikleri de önemli yer tutmaktadır. Ders kitaplarında var olan çeşitli hata, eksik ve yetersizlik durumları bu olumsuzlukların ortaya çıkmasında önemli nedenler olarak görülmektedir. Bu nedenle coğrafya derslerinin en önemli materyali olan tematik haritalara ulaşılabilmesi bazen sorunlar yaratmaktadır. Bu yüzden ders kitaplarında konular ile ilgili tematik haritalara yeterince yer verilmeli ve kitaba koyulan tematik haritaların rastgele değil özenle seçilmesi gerekmektedir (Top, 2009). Bunun için haritalar coğrafya öğretiminde büyük rol oynar. Çünkü haritalar coğrafyanın özü, coğrafyanın temeli olarak kabul edilmektedir (Kızılcaoğlu, 2007). Sosyal bilgiler dersi disiplinlerinin hemen hepsi için, temel anlamda harita becerisi gereklidir. Haritalar karmaşık yapıdadır ve soyut ifadeler barındırırlar. O nedenle harita becerileri kazandırırken öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerekir (Kızılcaoğlu, 2007). Bu yüzden ilköğretim öğrencileri için bu becerinin basamaklandırılarak verilmesi, bütüne ulaşmak konusunda acele edilmemesi önemlidir. İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda basit şekiller kroki çizme, sembol kullanma ve bu sembolleri açıl原因an bir bölüm oluşturma becerileri üzerinde durulmuştur. Soyut düşünme becerisinin geliştiği 6. ve 7. sınıflarda ise haritaların diğer öğeleri üzerinde durularak ölçek ve değişen ayrıntılar, harita çeşitlerini tanıma, harita üzerinde verilen bilgiyi okuma, anlama ve yeni bilgiler aktarılması öğrencilere kazandırılacaktır (MEB, 2005a).

21 yy.da aklımıza gelen her alanda haritalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin haritaları doğru okumak ve anlamak için ise sosyal bilgiler dersinde harita becerilerini kazanmış olması gerekmektedir. İlköğretim kademesinden sonra öğrenciler öğrenim hayatlarını belki sonlandırabilirler. İlköğretim kademesinde görmüş olduğu sosyal bilgiler dersi bireyleri hayata hazırlamada şüphesiz en büyük paya sahiptir. Hayatının her kademesinde harita bireyin karşısına çıkacaktır. Çevresini algılamada ve hayatını kolaylaştırmada haritanın tartışılmaz büyük önemi vardır. Çevremizde, ülkemize gelen turistleri hepimiz görmüşüzdür. Hepsinin elinde genellikle bir harita vardır. Gideceği yerleri haritalar yardımıyla kolayca bulmakta ve hayatlarını kolaylaştırmaktadırlar. Bu durum bize, haritaların insan hayatındaki önemini göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerde mutlaka haritalardan yararlanmalıdır.

Öğrencilerimizin temel kaynaklarından birisi olan sosyal bilgiler ders kitaplarında haritaların bulunması önemlidir. Bu haritaların görselliğinin kısacası okunabilirliğinin yüksek olması gerekmektedir. Harita becerilerinin öğrencilerde içselleşmesi için hem metinlerde becerilere yer verilmeli hem de görsellerde harita becerilerine daha çok yer verilmelidir. Çünkü ilköğretim seviyesindeki ders kitaplarında, fotoğrafların, görsel resimlerin ve haritaların kullanılması, bunların yazılar içinde uygun yerlere konulması öğrencilerin hatırlama mekanizmalarını ve öğrenmelerin kalıcılığını hızlandırmaktadır. Low ve Sherrard'a (1999) göre görsel özellikler öğrencinin dikkatini artırmaktadır. Çünkü okuyucular sürekli bir yazı formatı içinde sıkılmakta ve fotoğraflı anlatıma göre fazla etkilenmemektedir. Fotoğraf gibi görsel öğeler hafıza tarafında daha çabuk algılanmakta ve öğrencilerin toplum ve bireyler hakkında formüller geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Marcus ve Sherri, 2010). Yapılan araştırmalarda bir konunun anlatım metodu kullanılarak işlendiğinde hatırlanma oranının % 30, görsel ve işitsel materyallerle desteklendiğinde bu oranın %60 olduğu tespit edilmiştir (Taş, 2008). Bu bağlamda sembollerini anlama ve yorumlama becerisi, yön bulma becerisi, konum ve koordinat bulma becerisi, ölçek kullanma becerisi, uzaklık ölçme becerisi, harita okuma ve yorumlama becerisinin sosyal bilgiler ders kitaplarının görsellerinde ve metinlerinde yer alma düzeylerine bakılacaktır. Alanyazın incelendiğinde Yalçınkaya (2004), Bednarz, S., Acheson and Bednarz, R. (2006), Demiralp (2006), Akar (2008), Koç (2008), Buğdaycı ve Bildirici (2009), Top (2009), Şendil (2011), Ünal

(2012) tarafından yapılan çalışmalarda haritaların kitaplarda öğrencilerin anlayacağı görselliğe hitap etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü görsel yönden ve metinlerde öğrenci seviyesine hitap eden bir harita, harita becerileri yönünden doğru okunur ve doğru yorumlanır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında (metin-görsel) yer alan harita becerilerine yer verilme düzeyini tespit etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda şu sorulara cevap aranacaktır?

1-İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi nedir?

2-İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi nedir?

3-İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi nedir?

4-İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi nedir?

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama (survey) araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008: 16).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini milli eğitim okullarında okutulan 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler kitapları (Milli eğitim ve özel yayınevi) örneklemine ise 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı (MEB yayınları, 2008) ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı (MEB yayınları, 2007) oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada da hedeflenen veri kaynaklarına ilköğretim sosyal bilgiler 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı (MEB yayınları, 2008) ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından (MEB yayınları, 2007) ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın nitel verilerinin analizine yönelik olarak örneklem belirlenen sosyal bilgiler programlarında harita becerileri ile ilgili

kazanımların içerik analizi yapılmıştır. Bu noktada analizin güvenilirliğine ayrıca dikkat edilmiştir. İçerik analizi ile ilgili üç farklı güvenilirlik söz konusudur: Bunlar, tutarlılık (Stability), tekrarlanabilirlik (reproducibility) ve kesinliktir (accuracy) (Krippendorff, 1980: 130-154, akt; Altun, 2010, 121). *Tutarlılık*, içerik sınıflandırmasının sonuçlarının zamana göre değişmeyeceğini ifade etmektedir. Tutarlılık aynı içeriğin aynı kodlayıcı tarafından bir kereden daha fazla kodlanmasıyla belirlenebilmektedir. *Tekrarlanabilirlik*, aynı içeriğin birden fazla kodlayıcı tarafından kodlanmasını ifade etmektedir. *Kesinlik* ise içeriğin kategorilere ayrılmasının bir standarda ya da bir norma uyması anlamına gelmektedir (Weber, 1990: 17, akt. Altun, 2010, 124).

İçerik analizi yapılan sosyal bilgiler programı çerçevesinde okutulan 6. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında harita becerileri ile ilgili kazanımların içerik analizi yapılmıştır. Daha sonra bu kitaplarda yer alan kazanımlar belirli başlıklar altında kodlanmıştır. Yapılan bu kodlamalar ile alt temalar oluşturulmuştur. Daha sonra bu alt temalar da kodlanarak üst temalar (Harita Becerileri) meydana getirilmiştir. Oluşturulan bu üst temalar nihai kategorileri, yani sosyal bilgiler dersinde harita becerileri ile ilgili olarak yoğun olarak öğretilen harita becerilerini ortaya çıkarmıştır.

İçerik analizinin geçerliliği ise, amaçlar ve araçlar arasındaki uygunlukla ilgilidir. İçerik analizi tekniklerinin olayları/mesajları bozmadan amaca ulaşmayı sağlaması gereklidir. Tıpkı diğer yöntemler için olduğu gibi, içerik analizi için de farklı geçerlik türlerinden söz edilebilir: İçerik geçerliliği, tahmin geçerliliği, karşılaştırma geçerliliği, yorum geçerliliği (Bilgin, 2000: 14). Bu araştırmanın geçerliliğini sağlamaya yönelik de içerik geçerliliği ile karşılaştırma geçerliliğine başvurulmuştur. Yapılan kodlamalar genel olarak harita becerileri literatürü özelde de sosyal bilgiler eğitiminde harita becerileri literatürü ile desteklenerek içerik geçerliliği sağlanılmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci sorusunda “İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi” araştırılmıştır.

Sosyal bilgiler altıncı sınıf ders kitabı metinlerinde harita becerilerine yer verilme düzeyine ilişkin içerik analizi sonucunda ortaya çıkan değerler betimsel olarak gösterilmiştir. Bu sonuçlar grafik 1’de görülmektedir.

Tablo 1: İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Metinlerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi İçerik Sonucu

ÜST TEMA	f	ALT TEMA	%
Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi	3	Lejant	5
		Lejantta çizgi semboller	
		Lejantta nokta semboller	
		Lejantta alan semboller	
Yön Bulma Becerisi	13	Ana yönler	23
		Ara yönler	
		Yön bulmada faydalanılan yöntem ve teknikler	
Harita okuma ve yorumlama Becerisi	13	Tematik bilgiler	23
		Coğrafi özellikler (Doğal - Beşeri - Ekonomik)	
		Haritadaki sayısal veri yorumları	
Uzaklık Ölçme Becerisi	4	Mesafe ölçme - ölçtürme	7
		Gerçek uzunluk	
		Harita uzunluğu	
		Kuş uçuşu uzaklık	
		Çizgi ölçekten yararlanarak mesafe ölçme	
Ölçek Kullanma Becerisi	7	Kesir ölçek	12
		Çizgi ölçek	
		Ölçek kıyaslama	
Konum ve Koordinat Bulma Becerisi	17	Meridyen	30
		Paralel	
		Enlem	
		Boylam	
		Ekvator çizgisi	
		Kutup daireleri	
		Ekvator düzlemi	
		Kutup noktaları	
TOPLAM	56		100

İçerik analizi sonucunda, üst temayı oluşturan beceriler ve becerileri oluşturan alt temaların frekans ve yüzde değerleri şöyledir: “Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi” (3 / %5), “Yön Bulma Becerisi” (13 / %23), “Harita okuma ve yorumlama Becerisi” (13 / %23), “Uzaklık Ölçme Becerisi” (4 / %7), “Ölçek Kullanma Becerisi” (7 / %12), “Konum ve Koordinat Bulma Becerisi” (17 / %30) olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik incelendiğinde altıncı sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde %30’la konum ve koordinat belirleme becerisi en yüksek veri olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 2: İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Metinlerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi İçerik Sonucu

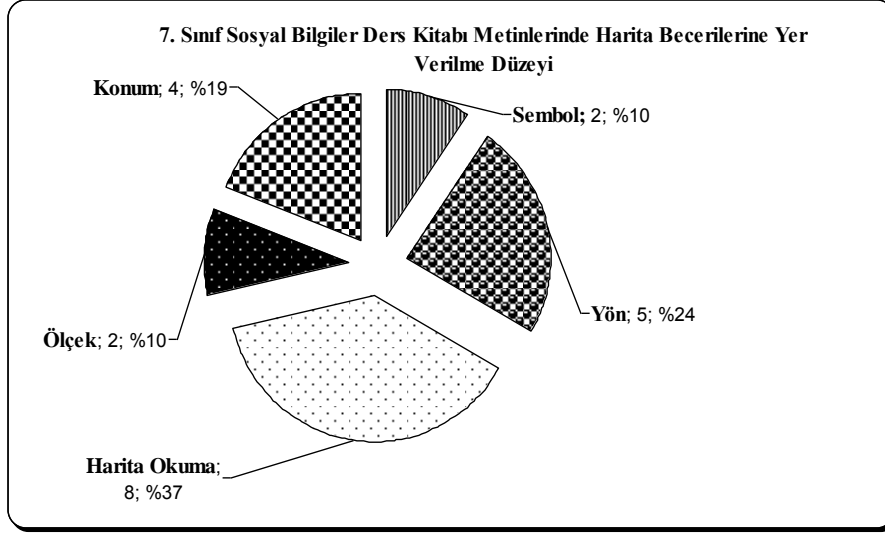
ÜST TEMA	f	ALT TEMA	%
Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi	3	Lejant	8
		Lejantta çizgi semboller	
		Lejantta nokta semboller	
		Lejantta alan semboller	
Yön Bulma Becerisi	9	Ana yönler	25
		Ara yönler	
		Yön bulmada faydalanılan yöntem ve teknikler	
Harita okuma ve yorumlama Becerisi	9	Tematik bilgiler	25
		Coğrafi özellikler (Doğal – Beşeri – Ekonomik)	
		Haritadaki sayısal veri yorumları	
Uzaklık Ölçme Becerisi	1	Mesafe ölçme - ölçtürme	3
		Gerçek uzunluk	
		Harita uzunluğu	
		Kuş uçuşu uzaklık	
		Çizgi ölçekten yararlanarak mesafe ölçme	
Ölçek Kullanma Becerisi	4	Kesir ölçek	12
		Çizgi ölçek	
		Ölçek kıyaslama	
Konum ve Koordinat Bulma Becerisi	10	Meridyen	27
		Paralel	
		Enlem	
		Boylam	
		Ekvator çizgisi	
		Kutup daireleri	
		Ekvator düzlemi	
Kutup noktaları			
TOPLAM	36		100

Sembolleri anlama ve yorumlama becerisi ise % 5 olarak belirlenmiştir.

Tüm veriler esas alındığında metinlerde, becerilerin yer alma oranları arasında farkın olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusunda “ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi” araştırılmıştır.

Grafik 2: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Metinlerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi (Frekans ve Yüzdeleri)

İçerik analizi sonucunda, üst temayı oluşturan beceriler ve becerileri oluşturan alt temaların frekans ve yüzde değerleri şöyledir: “Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi” (2 / %10), “Yön Bulma Becerisi” (5 / %24), “Harita okuma ve yorumlama Becerisi” (8 / %37), “Uzaklık Ölçme Becerisi” (2 / %10), “Ölçek Kullanma Becerisi” (2 / %10), “Konum ve Koordinat Bulma Becerisi” (4 / %19) olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik incelendiğinde yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde %37 ile harita okuma ve yorumlama becerisi en yüksek veri olarak öne çıkmaktadır. Sembolleri anlama ve yorumlama becerisi ise ölçek kullanma becerisi ise % 10 olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm veriler esas alındığında metinlerde, becerilerin metinlerde yer alma yüzdeleri arasında fark olduğu ortaya çıkmıştır. Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde konum ve koordinat bulma becerisine en fazla yer verilirken yedinci sınıf ders kitap metinlerinde harita okuma ve yorumlama becerisi en fazla yer alan beceri olmuştur.

Araştırmanın üçüncü sorusunda “İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi” araştırılmıştır.

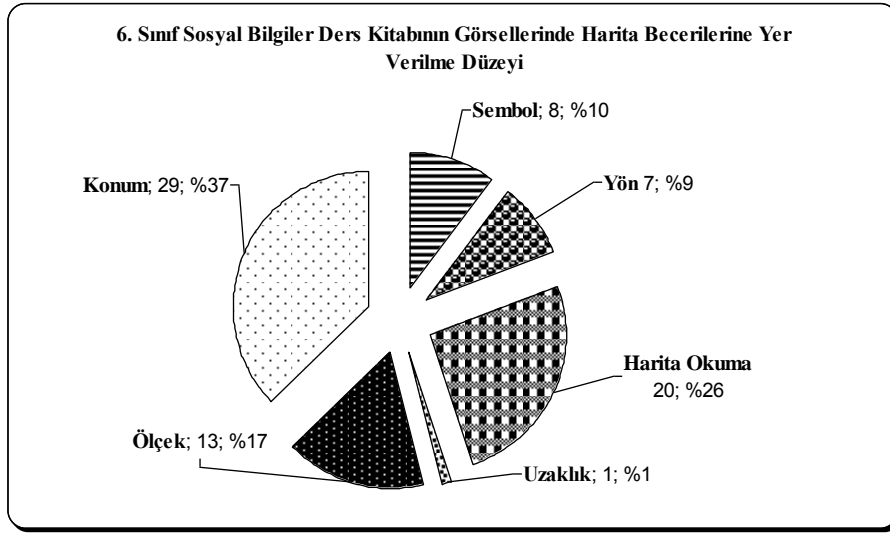
Tablo 3: İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsellerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi

ÜST TEMA	f	ALT TEMA	%
Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi	8	Lejant	10
		Lejantta çizgi semboller	
		Lejantta nokta semboller	
		Lejantta alan semboller	
Yön Bulma Becerisi	7	Ana yönler	13
		Ara yönler	
		Yön bulmada faydalanılan yöntem ve teknikler	
Harita okuma ve yorumlama Becerisi	20	Tematik bilgiler	24
		Coğrafi özellikler (Doğal - Beşeri - Ekonomik)	
		Haritadaki sayısal veri yorumları	
Uzaklık Ölçme Becerisi	1	Mesafe ölçme - ölçtürme	1
		Gerçek uzunluk	
		Harita uzunluğu	
		Kuş uçuşu uzaklık	
		Çizgi ölçekten yararlanarak mesafe ölçme	
Ölçek Kullanma Becerisi	13	Kesir ölçek	16
		Çizgi ölçek	
		Ölçek kıyaslama	
Konum ve Koordinat Bulma Becerisi	29	Meridyen	36
		Paralel	
		Enlem	
		Boylam	
		Ekvator çizgisi	
		Kutup daireleri	
		Ekvator düzlemi	
Kutup noktaları			
TOPLAM	78		100

İçerik analizi sonucunda, üst temayı oluşturan beceriler ve becerileri oluşturan alt temaların frekans ve yüzde değerleri şöyledir: “Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi” (8 / % 10), “Yön Bulma Becerisi” (7 / % 9), “Harita okuma ve yorumlama Becerisi” (20 / % 26), “Uzaklık Ölçme Becerisi” (1 / % 1), “Ölçek Kullanma Becerisi” (13 / %17), “Konum ve Koordinat Bulma Becerisi” (29 / %37) olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik incelendiğinde altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde %37 ile konum ve koordinat belirleme becerisi en yüksek veri olarak öne çıkmaktadır. Uzaklık ölçme becerisi ise % 1 olarak kitaptaki görsellerde yer almıştır. Becerilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler

ders kitabı metinlerinde yer alma oranları görsellerde yer alma oranlarıyla doğru orantılıdır. Uzaklık ölçme becerisi ile ilgili yeteri kadar görsele yer verilmediği verilerden belirlenmiştir.

Grafik 3: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsellerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi (Frekans ve Yüzdeleri)

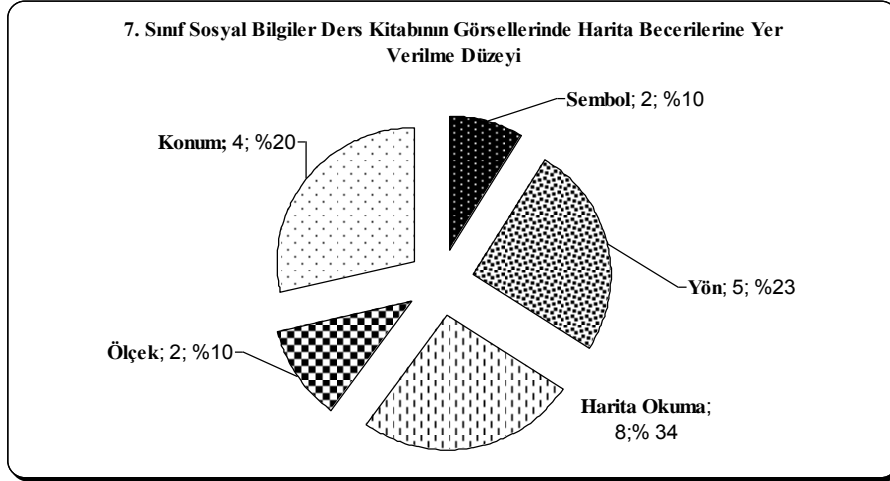
Tablo 4: İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsellerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi

ÜST TEMA	f	ALT TEMA	%
Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi	2	Lejant	10
		Lejantta çizgi semboller	
		Lejantta nokta semboller	
		Lejantta alan semboller	
Yön Bulma Becerisi	5	Ana yönler	23
		Ara yönler	
		Yön bulmada faydalanılan yöntem ve teknikler	
Harita okuma ve yorumlama Becerisi	8	Tematik bilgiler	34
		Coğrafi özellikler (Doğal - Beşeri - Ekonomik)	
		Haritadaki sayısal veri yorumları	
Uzaklık Ölçme Becerisi	-	Mesafe ölçme - ölçtürme	-
		Gerçek uzunluk	
		Harita uzunluğu	
		Kuş uçuşu uzaklık	
		Çizgi ölçekten yararlanarak mesafe	

		ölçme	
Ölçek Kullanma Becerisi	2	Kesir ölçek	10
		Çizgi ölçek	
		Ölçek kıyaslama	
Konum ve Koordinat Bulma Becerisi	4	Meridyen	20
		Paralel	
		Enlem	
		Boylam	
		Ekvator çizgisi	
		Kutup daireleri	
		Ekvator düzlemi	
		Kutup noktaları	
TOPLAM	21		100

Araştırmanın dördüncü sorusunda “İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde harita becerilerine yer verilme düzeyi” araştırılmıştır.

Grafik 4: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsellerinde Harita Becerilerine Yer Verilme Düzeyi (Frekans ve Yüzdeleri)

İçerik analizi sonucunda, üst temayı oluşturan beceriler ve becerileri oluşturan alt temaların frekans ve yüzde değerleri şöyledir: “Sembolleri Anlama ve Yorumlama Becerisi” (2 / % 10), “Yön Bulma Becerisi” (5 / % 23), “Harita okuma ve yorumlama Becerisi” (8 / % 34), “Ölçek Kullanma Becerisi” (2 / %10), “Konum ve Koordinat Bulma Becerisi” (4 / %20) olarak karşımıza çıkmaktadır. Grafik incelendiğinde yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinde %34 harita okuma ve yorumlama becerisi en yüksek veri olarak öne çıkmaktadır. Uzaklık ölçme becerisi

ise hiç yer almamıştır. Becerilerin altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinde yer alma oranları görsellerde yer alma oranlarıyla doğru orantılıdır. Uzaklık ölçme becerisi ile ilgili hiçbir görsele yer verilmediği belirlenmiştir.

Sonuçlar

Araştırmanın birinci sorusundan elde edilen verilere göre altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş harita becerileri ile ilgili altı beceri üst tema olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz neticesinde konum ve koordinat bulma becerisi % 30'luk bir oranla tüm temalar arasında en büyük ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. En az yer alan üst tema ise % 5 oranla sembolleri anlama ve yorumlama becerisi olmuştur.

Araştırmanın ikinci sorusundan elde edilen verilere göre yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş harita becerileri ile ilgili altı beceri üst tema olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz neticesinde harita okuma ve yorumlama becerisi % 37'lik bir oranla tüm temalar arasında en büyük ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. En az yer alan üst tema ise % 10 oranla sembolleri anlama ve yorumlama becerisi ve ölçek kullanma becerisi yer almıştır. Temalar arasında uzaklık ölçme becerisi ise hiç yer almamıştır.

Araştırmanın üçüncü sorusundan elde edilen verilere göre altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan görseller incelenmiş, harita becerileri ile ilgili altı beceri üst tema olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz neticesinde konum ve koordinat belirleme becerisi % 37'lik bir oranla tüm temalar arasında en büyük ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. En az yer alan üst tema ise % 1'lik oranla uzaklık ölçme becerisi olmuştur.

Araştırmanın dördüncü sorusundan elde edilen verilere göre yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan görseller incelenmiş, harita becerileri ile ilgili altı beceri üst tema olarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz neticesinde harita okuma ve yorumlama becerisi % 34'lük bir oranla tüm temalar arasında en büyük ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. En az yer alan üst tema ise % 10'luk oranla ölçek kullanma becerisi yer almıştır. Temalar arasında, uzaklık ölçme becerisi ise hiç yer almamıştır.

Öneriler

- Ders kitaplarında yer alan harita ile ilgili metinlerin tüm harita becerilerini kapsayacak şekilde hazırlanması önerilmektedir.

Ders kitaplarında yer alan harita ile ilgili görsellerin tüm harita becerilerini kapsayacak şekilde hazırlanması önerilmektedir

- Her okulun ve her öğrencinin imkânları harita ya da internete ulaşma imkânına sahip olmadığından dolayı ders kitaplarının arkasında yer alacak ceplerin içerisine öğrencilerin yıl içerisinde kullanacakları haritalar büyük boyda basılıp katlanarak öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.

- Harita becerileri kazandırılırken yakından uzağa ilkesi dikkate alınmalı ve bunun için de okulun bulunduğu çevrenin planları her sınıfta mevcut olmalı ve bu planlardan öğretmenler kitapta konunun yeri geldiğinde yararlanmalıdır.

Kaynakça

- Akar, B. (2008). İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Harita Kullanma Düzeylerinin ve Harita Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Arıkan, R. (2007). Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Altun, A. (2010). “Medya Okuryazarlığının Sosyal Bilgiler Programlarıyla İlişkilendirilmesi ve Öğretimi” Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bednarz, S., Acheson, G. and Bednarz, R. (2006). Maps and Map Learning in Social Studies. Social Education, 70 (7), 398- 404.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Buğdaycı, İ. ve Bildirici, İ.Ö. (2009, 11-15 Mayıs). Harita Kullanımının Coğrafya Eğitimindeki Önemi. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayında Sunuldu, Ankara.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya Öğretiminde Gösteri Yöntemi Kullanılarak Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Geliştirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Robinson, A.H. (1995). Elements of Cartography. Canada.

Karasar, N.(2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayınları.

Kızılçaoğlu, A. (2007). Harita Becerilerine Pedagojik Bir Bakış, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 18.

Koç, H. (2008). Coğrafya Öğretim Programındaki Kazanımların Öğrencilerin Harita Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Koç, H., 2010, "Coğrafya Eğitiminde Harita Algısı ve Kullanımı", Millî Eğitim Dergisi, Sayı:187, s: 146 – 158, Ankara.

Low, J. and Sherrard, P.A.D. (1999). Portrayal of women in sexuality and marriage and family textbooks: A content analysis of photographs from the 1970's to the 1990's. Sex Roles, 40, 309-318.

Marcus, D.A. and Sherri L.W. (2010). Teaching Introduction to American Government/ Politics, What We Learn from the Visual Images in Textbooks. Journal of Political Science Education, 6, 1-18.

MEB (2005a). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programı, Ders Kitapları Genel Müdürlüğü: Ankara.

MEB. (2005b). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: MEB Yayınevi.

MEB. (2007). 7. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayınları.

MEB. (2008). 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayınları.

Sönmez, Ö.F. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Becerileri, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Şendil, S. (2011). İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Üç Boyutlu Plastik Kabartma Haritanın Öğrenmeye Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İnal, C., Erdi , A. ve Yıldız , F., (1996) Topografya (Ölçme Bilgisi), Konya: Atlas Kitabevi.

İzbırak, R., (1992). Coğrafya Terimler Sözlüğü, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Taş, H.İ. (2008). Zihin Haritaları, Harita Okuma Becerisi ve Görselleştirme., R.Özey ve A.Demirci. (Editörler). Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Top, E. (2009). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarının Niteliği Hakkında Öğretmen Görüşlerinin Tespit Edilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Yalçinkaya, E. (2004). İlköğretim Okulu Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Düzeylerine İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, F. (1999). Harita Çizimi, Ankara: Nobel Yayıncılık.
(<http://www.hgk.mil.tr>).